

Handlingsplan för tillsyn av förorenade områden 2023–2030

Länsstyrelsen
Västerbotten

Titel: Handlingsplan för tillsyn av förorenade områden
2023–2030

Utgiven av: Länsstyrelsen Västerbotten 2023

Text: Länsstyrelsen Västerbotten

Bild omslag: Efterbehandling av Rävlidmyrgruvan, 2023

Adress: Länsstyrelsen Västerbotten, 901 86 Umeå

Telefon: 010-225 40 00

E-post: vasterbotten@lansstyrelsen.se

Internet: www.lansstyrelsen.se/vasterbotten

Diarienummer: 1809-2023

Förord

För att skydda människors hälsa och den biologiska mångfalden behöver spridningen av farliga ämnen (föroreningar) förebyggas och minskas. Att utreda och vid behov åtgärda förorenade områden är en viktig del i arbetet med att uppfylla miljömålet Giftfri miljö. Senast 2050 ska alla prioriterade förorenade områden vara åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgöra något hot mot människors hälsa eller miljön. Knappt 30 år är en relativt kort tid i sammanhanget eftersom processen från den första utredningen till den slutliga åtgärden ofta tar flera år. För att nå målet krävs därför ett mer strategiskt och aktivt arbete med tillsyn av förorenade områden. Den här handlingsplanen beskriver föroreningssituationen i Västerbottens län och hur Länsstyrelsens tillsyn av förorenade områden bör bedrivas långsiktigt, strategiskt och systematiskt. I handlingsplanen redogörs för aktiviteter, mål, resurser, strategi och tidplan avseende tillsyn av förorenade områden. Den utgör även ett viktigt underlag för behovsutredning, tillsynsplan och uppföljningar. Allt för att det ska vara möjligt att uppfylla miljömålet.

Handlingsplanen har utarbetats av arbetsgruppen förorenade områden och har beslutats av miljöenhetens enhetschef Magnus Langendoen.

Innehållsförteckning

Handlingsplan för tillsyn av förorenade områden 2023–2030	1
Förord	3
Innehållsförteckning	4
1. Bakgrund och syfte	5
2. Beslut, giltighetstid och uppföljning	6
3. Lägesbeskrivning	6
3.1 Förorenade områden i Västerbottens län	6
3.2 Organisation och resurser	7
3.3 Tillsyn	8
3.4 Styrande prioriteringsgrunder	12
3.5 Ekonomiska förutsättningar	12
4. Mål för tillsyn av förorenade områden	13
4.1 Nationella mål	13
4.2 Regionala mål	15
4.4 Regleringsbrevsuppdrag och regeringsuppdrag	15
4.5 Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027	16
5. Strategi	17
6. Aktiviteter och tidsplan	18
7. Resursbehov	21
8. Kompetens	22
Bilagor	1
Bilaga 1 Återkommande prioriterade objekt, riskklass 1	1
Bilaga 2 Återkommande prioriterade objekt, riskklass 2	6

Handlingsplan för tillsyn av förorenade områden 2023–2030

Västerbotten är landets näst största län och utgör lite mer än en åttondel av Sveriges landyta. Till stora arealer består Västerbotten av skogsmark och länet sträcker sig från kustland genom inland till högfjäll.

I Västerbottens län har träindustri och gruvbrytning långa anor och i dess fotsår har även andra industrier växt upp som kan ha givit upphov till förorenade områden. Ett förorenat område är platser som kan skada eller skapa olägenhet för miljön eller för människors hälsa och kan vara mark, vatten, sediment, byggnader och/eller anläggningar. Det kan också vara orsakat av tidigare eller nuvarande industrier eller annan verksamhet som påverkat miljön negativt.

1. Bakgrund och syfte

Länsstyrelsen samordnar, prioriterar och följer upp hela länets arbete med förorenade områden. Vi bedriver egen tillsyn och vägleder kommunerna i deras tillsyn. Länsstyrelsen arbetar även med att förmedla statligt bidrag och stöd till utredning och åtgärder av förorenade områden där det inte finns någon ansvarig att nå. Vi har också en viktig roll i den fysiska planeringen och i kommunernas framtagande av detaljplaner för att bevaka att föroreningsfrågan är tillräckligt utredd innan beslut kan fattas.

Den här handlingsplanen omfattar endast Länsstyrelsens egen tillsyn av förorenade områden och dess syfte är att skapa förutsättningar för ett mer strategiskt och systematiskt arbete för att uppnå såväl nationella som regionala mål för arbetet med förorenade områden. Handlingsplanen beskriver föroreningsituationen i länet och på vilket sätt och när Länsstyrelsens tillsyn ska utföras, men även vilket resursbehov som finns för att uppnå de uppsatta målen.

Figur 1. Vy över Blaikengruvan i Storums kommun, en gruva där efterbehandlingsåtgärder pågår. Foto: Länsstyrelsen i Västerbotten

2. Beslut, giltighetstid och uppföljning

Handlingsplanen gäller år 2023–2030 och ska under denna tid styra inriktningen på Länsstyrelsens tillsyn av förorenade områden. Planeringsdokument såsom behovsutredning, tillsynsplan och verksamhetsplanering avseende tillsyn av förorenade områden utgår från de prioriteringar, mål och aktiviteter som anges i handlingsplanen.

Under giltighetstiden ska handlingsplanen hållas aktuell, följas upp och vid behov justeras minst vartannat år (2023, 2025, 2027, 2029 samt 2030). Bilagor till handlingsplanen uppdateras årligen i samband med verksamhetsplanering. Arbetsgruppen för förorenade områden (EBH-gruppen) ansvarar för uppföljning, justering och uppdatering av handlingsplanen.

3. Lägesbeskrivning

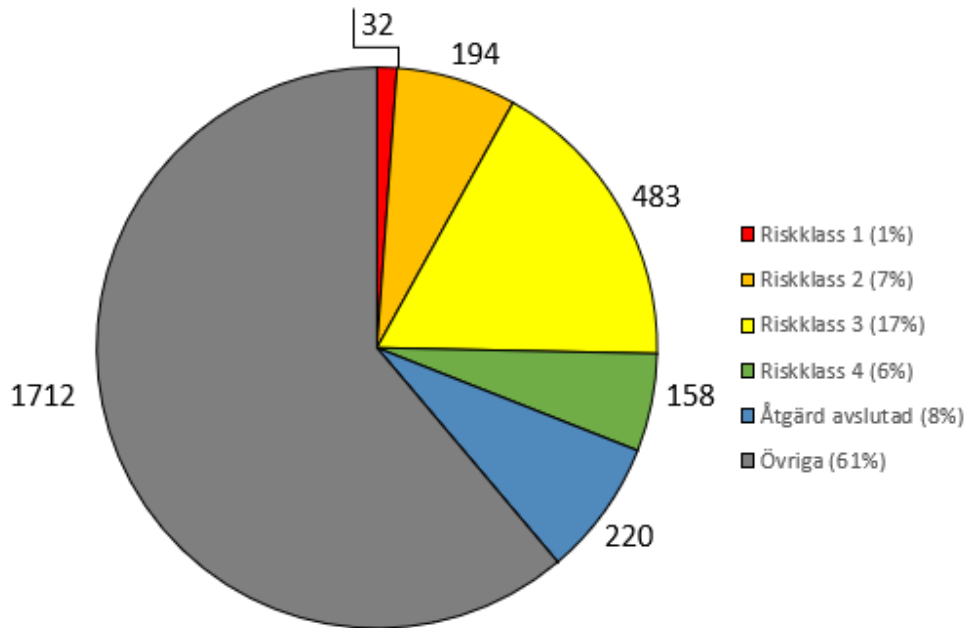
Lägesbeskrivningen beskriver de förutsättningar som utgör grunden för Länsstyrelsens arbete med förorenade områden. Den omfattar vilka förorenade områden Länsstyrelsen har tillsynsansvar för eller på annat sätt berörs av och vilka tillsynsärenden som förorenade områden kan ge upphov till. Lägesbeskrivningen tar också upp vilka prioriteringsgrunder som bör vara styrande i Länsstyrelsens arbete, och även andra länsspecifika förutsättningar som sätter ramarna för arbetet.

3.1 Förorenade områden i Västerbottens län

I Västerbottens län finns det totalt 2 799 potentiellt förorenade potentiellt eller konstaterat förorenade områden registrerade i Länsstyrelsernas databas EBH-stödet¹. 867 av dessa har inventerats och tilldelats en riskklass på en fyrgradig skala (1-4) enligt Naturvårdsverkets ”Metodik för inventering av förorenade områden”. Områden med riskklass 1 utgör en mycket stor risk för människors hälsa och miljön medan riskklass 4 tilldelas de förorenade områden som utgör en liten risk för människors hälsa och miljön. Totalt 220 objekt har åtgärdats och avslutats vilket innebär att en slutrapport har lämnats in och uppföljning är genomförd. I Figur 2 visas fördelningen av länets objekt.

Merparten av länets potentiellt förorenade områden har av olika anledningar enbart identifierats och branschklassats vilket innebär att det inte finns lika mycket information om områdena samt att risken bedömts översiktligt utifrån branschtillhörighet.

¹ <https://ebh.lansstyrelsen.se/> (hämtat 2022-12-22)

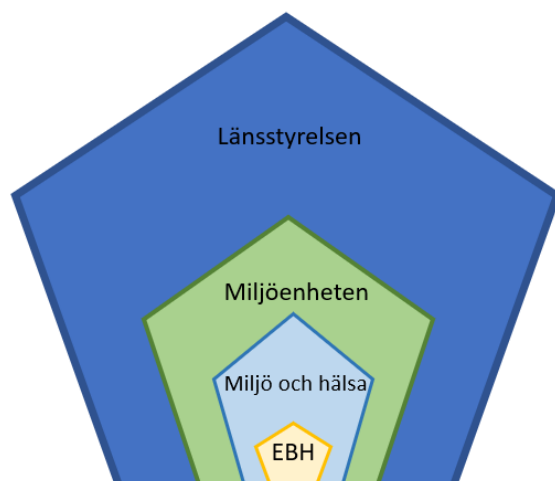

Figur 2. Fördelning av samtliga förorenade områden i länet efter riskklass (1–4) och objekt som har åtgärdats och avslutats.

3.2 Organisation och resurser

Arbetet med förorenade områden på Länsstyrelsen i Västerbotten utförs av EBH-gruppen (efterbehandlingsgruppen) på miljöenheten. Miljöenheten är organiserad i tre arbetsgrupper; Miljö och hälsa, Prövning och Land och vatten. EBH-gruppen ingår i arbetsgruppen Miljö och hälsa tillsammans med handläggare som arbetar med tillsyn av pågående miljöfarlig verksamhet, tillsynsvägledning med mera.

Tillsyn och tillsynsinsatser fördelas till viss del i arbetsgruppen mellan miljöhandläggare inom pågående miljöfarlig verksamhet och efterbehandling. Framför allt inom branschen gruvor och utvinningsavfall är efterbehandlingsfrågorna i fokus och handläggare vid pågående miljöfarlig verksamhet arbetar då löpande med tillsyn av föreningar inom verksamheterna i många fall utan extra stöd från EBH-gruppen.

Figur 3. Schematisk bild av arbetsgrupp för förorenade områden inom organisationen Länsstyrelsen.

EBH-gruppen utgörs i dagsläget av fyra handläggare varav en av handläggarna i stort sett enbart arbetar med tillsyn. Två handläggare har delade arbetsuppgifter mellan bidragsfinansierat arbete och tillsyn. Totalt har Länsstyrelsen planerat för två tjänster för tillsyn och tillsynsvägledning som finansieras av sakanslag, se kapitel 3.6 Ekonomiska förutsättningar.

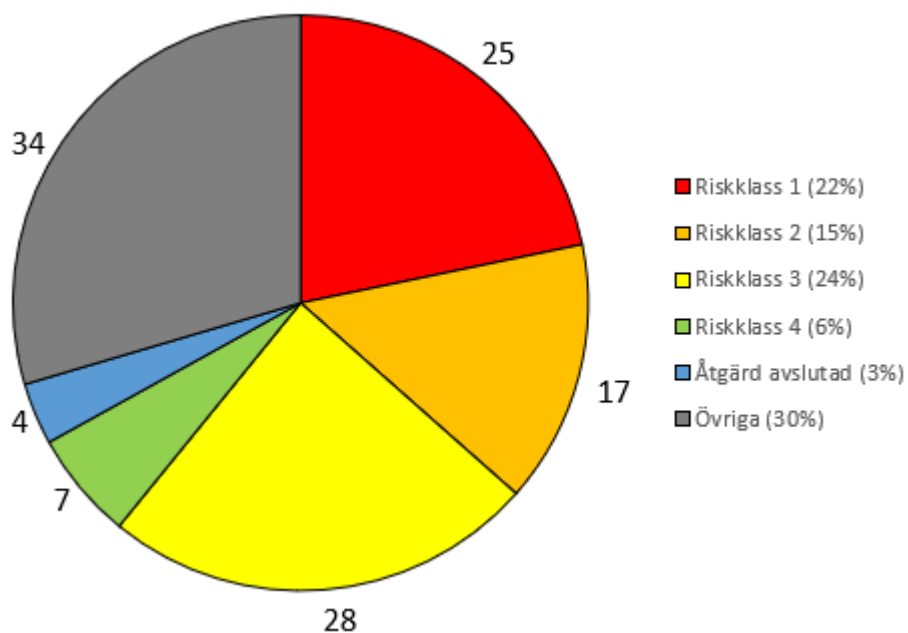
3.3 Tillsyn

Enligt 2 kap. 29 § punkt 3 a-b miljötillsynsförordningen (2011:13) har Länsstyrelsen ansvar för tillsynen över föroreningskador enligt 10 kap. 1 § första stycket miljöbalken (1998:808) orsakade av en verksamhet som i miljöprövningsförordningen (2013:251) är beskriven som en tillståndspliktig verksamhet och är i drift, eller har upphört efter den 30 juni 1969, om tillsynen vid tidpunkten för verksamhetens upphörande inte hade överlåtits till kommunen.

Av länets samtliga förorenade områden har Länsstyrelsen ansvar för tillsynen över 115 förorenade områden. Av länsstyrelsens 115 tillsynsobjekt har 76 objekt inventerats och tilldelats en riskklass.

25 av Länsstyrelsens tillsynsobjekt har riskklass 1 och 20 har riskklass 2. Av de icke riskklassade objekten är 7 inom branschklass 1 och 2. De objekt som vid identifieringen placerades i branschklass 3 och 4 är inte prioriterade att inventera vidare i nuläget, se Figur 4 för fördelningen av objekten.

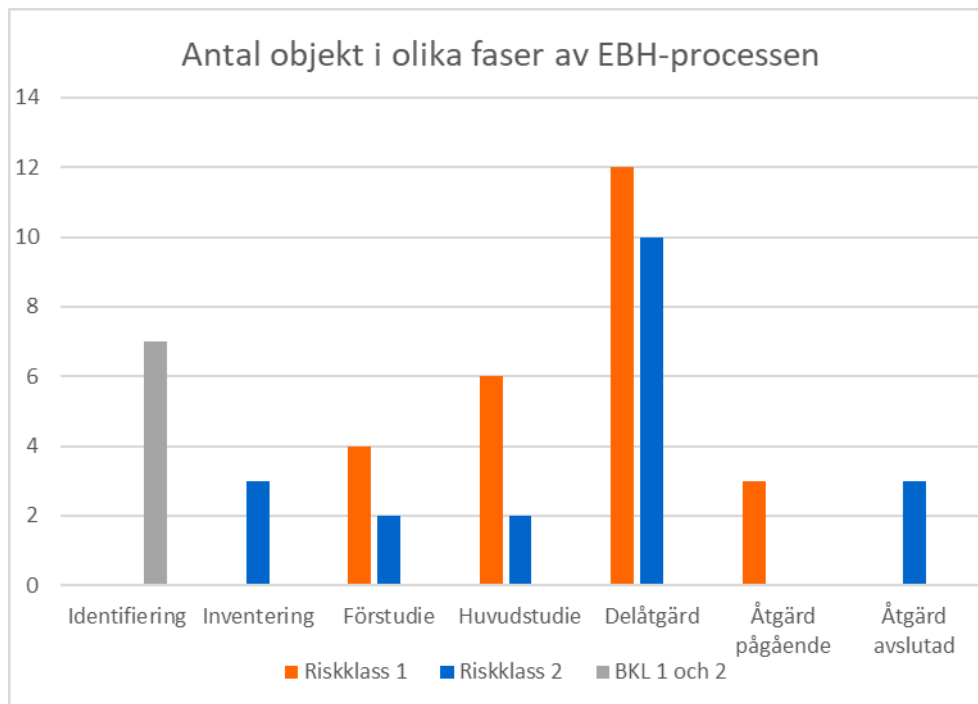
Bland objekten i riskklass 1 och 2 dominerar branschen ”Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr”.

Figur 4. Fördelning av förorenade områden i länet där Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet.

Tillsynsobjekten inom riskklass 1 och 2 befinner sig i olika faser i EBH-processen. Några har endast inventerats enligt MIFO fas 1, medan andra har undersökts, åtgärdats och är nu i uppföljningsfas efter åtgärd. Tre av objekten har statusen ”åtgärd genomförd - uppföljning avslutad” i EBH-stödet. 25 av objekten i riskklass 1 och 2 befinner sig i faserna delåtgärd eller åtgärd pågående. En stor majoritet av dessa objekt är gruvor (både i drift och nedlagda) där det genomförts alltifrån mindre delåtgärder till mer omfattande efterbehandlingar av hela gruvområden.

Något som särskiljer gruvorna från de flesta andra tillsynsobjekt är att det krävs uppföljning under lång tid efter efterbehandlingens genomförande, och det kan ta många år innan effekterna från de vidtagna åtgärderna blir tydliga. Därav befinner sig många av Länsstyrelsens tillsynsobjekt inom branschen ”Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr” i fasen ”delåtgärd avslutad - uppföljning ej klar”. Det är först när den uppföljande miljökontrollen visar på låga föroreningshalter och/eller en stabil nedåtgående trend avseende halter, samt att det i övrigt inte finns något behov av att vidta kompletterande efterbehandlingsåtgärder som ett gruvobjekt ges statusen ”åtgärd avslutad - uppföljning genomförd”. Så länge tillsynsobjekten inom branschen ”gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr” har status ”delåtgärd avslutad - uppföljning ej klar” anser Länsstyrelsen att de är prioriterade objekt att lägga tid på, bland annat för att granska årsredovisningar av miljökontrollen.

Figur 4. Fördelning av Länsstyrelsens tillsynsobjekt inom de olika faserna i EBH-processen. Diagrammet visar Länsstyrelsens tillsynsobjekt inom riskklass 1 och 2 samt branschklass 1 och 2.

3.3.1 Tillsyn av förorenade områden vid pågående miljöfarlig verksamhet

Den ordinarie tillsynshandläggaren för den pågående miljöfarliga verksamheten handlägger i första hand ärendet. Länsstyrelsens EBH-handläggare kan utgöra kompetensstöd till tillsynshandläggaren vid särskilt komplicerade eller tidskrävande ärenden vid de pågående verksamheterna under förutsättning att prioriteringsgrunderna är uppfyllda (se kapitel 3.4)

Inom arbetsgruppen för miljö och hälsa finns ett system med andrahandläggare för större verksamheter där förstahandläggaren har huvudansvaret för tillsynen men behov finns av backup och stöd i tillsynen av ytterligare en handläggare. Vid verksamheter med uttalad föroreningsproblematik är det positivt om andrahandläggaren är EBH-handläggare för att i den löpande tillsynen ansvara för efterbehandlingsfrågor. Som andrahandläggare i objekt med förväntade EBH-insatser (ex gruvor) väljs därför i första hand en EBH-handläggare.

EBH-handläggaren kan vid behov gå in och handlägga ärenden. Sådana behov kan till exempel finnas när:

- tillsynshandläggarens EBH-kompetens är begränsad
- objektet omfattar mycket komplexa EBH-frågor
- objektet omfattar betydande miljö- och/eller hälsorisker

Stor vikt ska läggas på att samarbeta i ärendet och sprida kunskap mellan varandra. En dialog ska alltid föras mellan handläggarna för att komma överens om bästa arbetssätt.

3.3.2 Tillsyn av förorenade områden vid nedlagd verksamhet

Vid nedlagd verksamhet med föroreningsproblematik ligger huvudansvaret för tillsynen på EBH-handläggare. Prioritering av tillsyn sker i enlighet med prioriteringsgrunder, se kapitel 3.4.

3.3.3 Händelsestyrd tillsyn

Händelsestyrda tillsynsärenden initieras på annat håll än via den strategiska tillsynsplaneringen. Det kan röra sig om exempelvis;

1. planärenden, detaljplaner, översiktsplaner, väg- och järnvägsplaner.
2. vattenärenden, internremisser vid anmälan eller tillstånd.
3. prövning eller omprövning av tillstånd för miljöfarlig verksamhet, statusrapporter, efterbehandlingsplaner med mera och
4. 12:6 samråd.

De händelsestyrda ärendetyperna som listas ovan kan delas in i två kategorier; ärenden som gäller förorenade områden där länsstyrelsen är operativ tillsynsmyndighet och ärenden där länsstyrelsen inte har tillsynsansvar över det förorenade området. I den senare ärendekategorin medverkar EBH-handläggarna som ett kompetensstöd till ansvarig ärendehandläggare (exempelvis genom att svara på internremisser i planärenden). Ärenden där Länsstyrelsen har tillsynsansvar över det förorenade området prioriteras framför ärenden där Länsstyrelsen inte är tillsynsmyndighet. I vissa fall, till exempel gällande förorenade sediment, kan det vara oklart vilken myndighet som har tillsynen över det förorenade området. I de ärendena prioriteras EBH-handläggarnas insats utifrån risk för människors hälsa och miljö.

Följande strategi tillämpas i händelsestyrda ärenden:

- Länsstyrelsens EBH-handläggare ska prioritera internremisser som berör prioriterade förorenade områden enligt prioriteringsgrunder, se kapitel 3.4.
- I planärenden prioriteras internremisser med prioriterade förorenade områden inom planområdet eller där det finns risk för spridning från ett prioriterat förorenat område till planområdet. Prioritering sker i enlighet med prioriteringsgrunder, se kapitel 3.4. Även ärenden där länsstyrelsen inte har tillsynsansvar över det förorenade området prioriteras att svara på.
- 12:6 samråd som remissas internt till EBH-handläggare lämnar vi yttrande i enbart om ärendet omfattar förorenade områden där Länsstyrelsen i Västerbotten är tillsynsmyndighet. I ärenden där länsstyrelsen inte har tillsyn över det förorenade området informerar EBH-handläggaren ansvarig om vem som är tillsynsmyndighet och hänvisar handläggaren av 12:6 samrådsärendet till den för inhämtande av synpunkter.

3.3.4 Prövning av verksamheter med efterbehandlingsbehov

Prövningsärenden som rör pågående eller tillkommande miljöfarlig verksamhet där Länsstyrelsen har tillsyn kan röra utredningsvillkor, tillståndsändringar, omprövningar eller helt nya tillstånd. Inom miljöenhetens prövningsgrupp arbetar man preventivt för att motverka att förorenade områden uppstår. Samverkan sker internt med såväl miljöenheten som andra delar av Länsstyrelsen, ofta genom internremisser.

3.4 Styrande prioriteringsgrunder

Följande prioriteringsgrunder styr länsstyrelsens tillsynsarbete med förorenade områden:

- **Prioritering utifrån riskklass:** Inom förorenade områden prioriterar vi tillsynen främst utifrån riskklass. Objekt i riskklass 1 och 2 samt vissa ej riskklassade objekt i BKL 1–2 är prioriterade.
- **Särskilt prioriterade branscher:** Objekt inom branschen gruv- och utvinningsavfallsindustri, sågverksindustri och massaindustri prioriteras högt.

Branscherna ovan är ofta av större omfattning med hög föroreningsnivå och/eller en komplex föroreningsproblematik. Många av de prioriterade branscherna ingår även i prioritering utifrån riskklass, men i de fall där objekt har samma riskklass ska branschen styra.

- **Påverkan på miljökvalitetsnorm i vatten:** Objekt i anslutning till vattenförekomster som inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god status bedöms vara prioriterade.

Se bilaga 1 återkommande prioriterade tillsynsobjekt. Utöver ovanstående objekt prioriteras redan pågående ärenden.

3.5 Ekonomiska förutsättningar

Naturvårdsverket utbetalar årligen ett statligt bidrag till länsstyrelserna som en förstärkning av tillsynsarbetet med förorenade områden genom anslag 1:4, anslagspost 6, Sanering och återställning förorenade områden. Anslaget får användas för arbete vid länsstyrelserna med tillsyn och tillsynsvägledning över förorenade områden i syfte att öka inslaget av privatfinansierade efterbehandlingsåtgärder så att det framtida behovet av bidragsfinansiering minskar. Länsstyrelserna redovisar årligen hur medel från anslaget har använts och hur många objekt som är utredda respektive åtgärdade som ett resultat av tillsynen.

Uppföljning av tidsåtgång för det särskilda anslaget görs via tidsredovisningens särskilda projektkoder, via utdrag ut EBH-stödet samt en skriftlig redovisning av föregående års tillsynsarbete.

4. Mål för tillsyn av förorenade områden

Flertal mål styr Länsstyrelsens arbete med förorenade områden, såväl nationellt genom miljömålen som regionala mål och regleringsbrev. Målen behövs för att arbetet ska bli effektivt och ändamålsenligt och som utgångspunkt ska övergripande mål konkretiseras genom mätbara mål som i möjligaste mån ska vara uppföljningsbara.

4.1 Nationella mål

4.1.1 De globala målen (Agenda 2030)

Agenda 2030 och de globala målen är ett samlat grepp för att skapa ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet och utveckling världen över. Agendan är antagen av FN:s medlemsländer. Länsstyrelsen ska bidra till länets genomförande av Agenda 2030 och långsiktigt arbeta för att målen nås. Tabell 1 anger de mål som särskilt berör förorenade områden.

Tabell 1 Agenda 2030 mål som rör förorenade områden

Mål	Delmål
God hälsa och välbefinnande	3.9 Minska antalet sjukdoms- och dödsfall till följd av skadliga kemikalier och föroreningar. <i>Till 2030 väsentligt minska antalet döds- och sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier samt föroreningar och kontaminering av luft, vatten och mark.</i>
Rent vatten och sanitet för alla	6.3 Förbättra vattenkvalitet och avloppsrening samt öka återanvändning. <i>Till 2030 förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material, halvera andelen obehandlat avloppsvatten och väsentligt öka återvinningen och en säker återanvändning globalt.</i>
Bekämpa klimatförändringarna	13.1 Stärk motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer. <i>Stärka motståndskraften mot och förmågan till anpassning till klimatrelaterade faror och naturkatastrofer i alla länder.</i>
Hav och marina resurser	14.1 Minska föroreningarna i haven. <i>Till 2025 förebygga och minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen.</i>

4.1.2 Nationella miljömål

Det nationella miljömålet för giftfri miljö, delområdet förorenade områden är att:

Förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön.

4.1.3 Nationell strategi för tillsyn enligt miljöbalken

En nationell strategi för tillsyn enligt miljöbalken har tagits fram i samverkan mellan Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten med flera vägledande myndigheter inom miljöbalkens område. Strategin gäller i treårsperioder och nu gällande strategi avser perioden 2022–2024. Förorenade områden är ett av periodens fokusområden där effektmålen är att;

- Tillsynsmyndigheterna har tillräcklig förmåga och kunskap att kunna bedriva tillsyn av prioriterade förorenade områden.
- Samtliga tillsynsmyndigheter bedriver aktivt tillsyn utifrån en fastställd handlingsplan eller motsvarande styrdokument.

Preciseringarna av effektmålen innebär att följande åtgärder ska utföras;

- Naturvårdsverket samordnar tillsammans med länsstyrelsen tillsynsvägledningsinsatser av prioriterade förorenade områden. Fokus på strategiskt arbete, prioriteringsmetodik och ansvarsutredning.
- Naturvårdsverket stödjer länsstyrelserna i framtagande av ett nationellt handläggarstöd för ansvarsutredningar i syfte att stödja kommuner i deras tillämpning av såväl enklare utredningar inför initiering som mer komplexa utredningar inför krav på åtgärder.
- Tillsynsmyndigheter upprättar fastställda handlingsplaner eller motsvarande styrdokument för arbetet med tillsyn av prioriterade förorenade områden.

Genom tillsyn av prioriterade förorenade områden ska antalet pågående undersökningar och åtgärder ha ökat den 31 december 2024 i jämförelse med den 1 januari 2022.

4.1.4 Länsstyrelsernas övergripande nationella tillsynsmål

Länsstyrelsernas nationella tillsynsvägledningsgrupp för förorenade områden har formulerat ett gemensamt tillsynsuppdrag för länsstyrelserna:

Tillsammans ser vi till att förorenarna åtgärdar sina föroreningsskador på rätt sätt och med minsta möjliga resurstillgång.

4.2 Regionala mål

4.2.1 Regionalt miljömål

Västerbottens län har inga regionala miljömål, utan följer de nationella miljö kvalitetsmålen med preciseringar och etappmål.

4.2.2 Länsstyrelsens tillsynsmål för förorenade områden orsakade av miljöfarliga verksamheter

Tillsynen ska bedrivas så att verksamheter i drift aktivt och kontinuerligt arbetar med utredning och/eller återställande av föroreningsskador innan nedläggning. I enlighet med det nationella målet ska år 2050 områden med stor eller mycket stor risk vara åtgärdade.

Förslaget är utformat enligt följande;

- Minst 25 procent av områdena med mycket stor risk för människors hälsa eller miljön är åtgärdade år 2030.
- Minst 15 procent av områdena med stor risk för människors hälsa eller miljön är åtgärdade år 2030.

Som övergripande mål gäller att år 2050 ska alla områden med mycket stor risk eller stor risk för människors hälsa eller miljön vara åtgärdade. Vidare anges att som förutsättning för att uppnå etappmålet ska samlad, tydlig och kvalitetssäkrad digital information om förorenade områden finnas allmänt tillgänglig. Förorenade områden undersöks och utreds även i sådan omfattning att takten i åtgärdsarbetet kan hållas.

4.4 Regleringsbrevsuppdrag och regeringsuppdrag

Regleringsbrevet är regeringens beslut om vad länsstyrelserna eller en enskild Länsstyrelse ska göra under året. Förutom Länsstyrelsens regleringsbrev kan regeringen peka ut inriktning och uppdrag till andra myndigheter som indirekt medför ett uppdrag för länsstyrelsen. Tabell 2 listar nu aktuella regleringsbrev.

Tabell 2 Regeringsuppdrag avseende tillsyn

År	Regleringsbrev	Punkt	Innehåll
2023	Naturvårdsverket	Förorenade sediment	<i>Naturvårdsverket ska redovisa hur myndigheten har arbetat med förorenade sediment, särskilt vad gäller samverkan samt hur myndigheten tillsammans med HAV, SGI, SGU och länsstyrelserna har arbetat för att stärka arbetet med bättre kunskap och hantering av förorenade sediment. Naturvårdsverket ska inhämta underlag från ovan myndigheter och avseende länsstyrelsen särskilt angående inventering av förorenade sediment. Av regleringsbrevet framgår att medel enligt sakanslaget 1:4, anslagspunkt 6 även får användas för fortsatt arbete med förorenade sediment, särskilt inventering.</i>
2023	Länsstyrelsernas	Punkt 6	<i>Länsstyrelsen ska redovisa hur de har arbetat med inventering och kartläggning av områden som förorenats av högfluorerade ämnen så kallade PFAS, och hur arbetet har bidragit till en bättre kunskap om källor till utsläpp samt till att rätt åtgärder kan vidtas för att minska spridningen av PFAS.</i>
2023	Naturvårdsverket		<i>Av Naturvårdsverkets regleringsbrev framgår att medel enligt sakanslaget 1:4, anslagspunkt 6 får användas för att stärka arbetet med övervakning, inventering och kartläggning av områden som förorenats av PFAS.</i>

4.5 Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027

Vattenmyndigheterna ska var sjätte år ta fram ett åtgärdsprogram för varje vattendistrikt som pekar på vilka åtgärder som bl.a. länsstyrelserna behöver genomföra för att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska uppnås. Åtgärdsprogrammet är juridiskt bindande enligt miljöbalken (1998:808). Västerbotten ingår i två olika vattendistrikt, Bottenviken och Bottenhavet. Distrikten utgår från vattnens avrinningsområden och gränsen går vid Öre älv. Nu gällande åtgärdsprogram avser åren 2022–2027.

Generellt pekar åtgärdsprogrammen på vikten av att länsstyrelserna tillämpar ett sektorsövergripande arbetssätt för att skapa en ökad helhetssyn i arbetet med att identifiera och prioritera yt- och grundvattenförekomster i behov av åtgärder. Samverkan mellan verksamhetsområden inom myndigheten är viktigt.

Följande åtgärder berör särskilt förorenade områden i åtgärdsprogram för Bottenhavet och Bottenviken;

- Länsstyrelsernas åtgärd 1; miljö kvalitetsnormerna ska beaktas i alla tillämpliga delar av länsstyrelsens arbete såsom i länsstyrelsens prioriteringslista för sanering av förorenade områden.
- Länsstyrelsens åtgärd 2; länsstyrelserna ska inom ramen för sin tillsyn, omprövning och prövning enligt miljöbalken prioritera tillsyn av förorenade områden enligt 10 kap. miljöbalken vilket innebär att länsstyrelserna i sin tillsyn av förorenade områden särskilt ska prioritera och ställa krav på utredningar och åtgärder, så att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten kan följas.
- Länsstyrelsernas åtgärd 4; länsstyrelserna ska vidareutveckla sin vägledning och tillsynsvägledning till kommunerna i deras tillsyn, prövning och egenkontrollarbete av förorenade områden enligt 10 kap. miljöbalken.
- Länsstyrelsernas åtgärd 10; länsstyrelserna ska vid avhjälpande av föroreningsskador prioritera områden som bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för yt- och grundvatten inte följs, eller riskerar att inte följas. Länsstyrelserna ska vid prioriteringen genomföra denna med hänsyn till ett avrinningsområdesperspektiv.

5. Strategi

Länsstyrelsens arbete med förorenade områden ska ske på ett långsiktigt och hållbart sätt så att dessa områden inte utgör någon oacceptabel risk för nuvarande eller kommande generationers hälsa och miljön. Detta sker genom att Länsstyrelsen i sin tillsyn beaktar risker för människors hälsa och miljö ur ett kort och långt tidsperspektiv och principen om att förorenaren betalar ska genomsyra allt tillsynsarbete.

- Arbetet med att utreda och åtgärda de förorenade områdena vid nedlagd verksamhet sker främst genom egeninitierad tillsyn riktad mot de prioriterade tillsynsobjekten (bilaga 1) och tillsynsobjekt som är prioriterade enligt de listade prioriteringsgrunderna (se kapitel 3.4). Branschen gruvor är särskilt prioriterad.
- Länsstyrelsen kräver recipientkontroll och årsrapporter på de mest prioriterade objekten i kategorin nedlagda gruvor. Länsstyrelsens

granskning av årsrapporter av nedlagda gruvor ligger till grund för bedömning av om krav på utredningar och/eller åtgärder är nödvändiga.

- I tillsyn av pågående miljöfarlig verksamhet verkar länsstyrelsen för att verksamheter utreder och vid behov åtgärdar föroreningsrisker löpande. Ärendena handläggs i första hand av den ordinarie tillsynshandläggaren med stöd av EBH-handläggare vid behov.
- Länsstyrelsen arbetar preventivt för att motverka att nya förorenade områden uppstår inom såväl tillsyn som prövning av miljöfarlig verksamhet.
- I prövningar verkar länsstyrelsen för att aktivt lyfta eventuella efterbehandlingsbehov och dess kostnader. En avvägning görs dock i varje fall av om efterbehandlingsfrågorna drivs effektivast inom tillståndsprövningen eller tillsynen.
- Stor vikt ligger på samarbete, kunskapspridning och dialog mellan EBH-handläggarna och andra handläggare på Miljöenheten och länsstyrelsen.
- EBH-handläggarna svarar på internremisser enligt strategi beskriven i avsnitt 3.2.4 Händelsestyrd tillsyn.
- Vid prioritering av tillsyn och tillsynsvägledning vid förorenade områden ska även ingå en bedömning av om det förorenade området riskerar att påverka, eller påverkar, en miljökvalitetsnorm för vatten.

6. Aktiviteter och tidsplan

För att uppnå ovan listade mål har aktiviteter identifierats för 2023–2025. I samband med att handlingsplanen uppdateras varje år kommer ytterligare aktiviteter att tillföras.

Tabell 3. Planerade aktiviteter 2023 - 2030

Typ av tillsyn	RK/ BKL	Antal objekt	Aktivitet	Mål	Tidplan
Övergripande administrativt arbete					
Kvalitetssäkring av EBH-stöd.			Uppdatering av information om Länsstyrelsens tillsynsobjekt i EBH-stödet-		Årligen
Uppdatera handlingsplan					Årligen
Uppdatera årshjul för tillsyn			Tillsynsinsatser på definierade objekt och övergripande		Årligen

Typ av tillsyn	RK/ BKL	Antal objekt	Aktivitet	Mål	Tidplan
			aktiviteter med koppling tillsyn.		
Följa upp anteckningar gällande förelägganden i fastighetsregistret kopplade till Länsstyrelsens objekt.					Årligen
Intern samverkan					
Åtgärdsprogram vatten			Samverkan miljöanalys, underlag till prioritering av tillsyn.		2023
Miljögiftsgrupp			Samverkan TVL, tillsyn, miljöanalys. Uppstart av miljögiftsgrupp.		2023
Sediment			Avvaktar VL RUFs (se även inventering).		2023
Identifiering (nytt kunskapsläge)					
Hamnar – fritidsbåtshamn, båtuppställningsplats			Kartläggning		2023
Branscher där det har hanterats PFAS			Kartläggning, prioritering av tillsynsobjekt för fortsatt utredning. Följ nationellt arbete inom RUPFO	Lst RB pkt 6 och NV RB	2023
Brandövningsplatser, PFAS			Kartläggning	Lst RB pkt 6 och NV RB	2023
Inventering					
Riskklassning av Länsstyrelsens objekt med BKL1 och 2			Inventering och riskklassning.		2023
Uppstart av arbete med prioritering inför kartläggning			Samverkan med beredningssekreteriat.	NV RB ”förorenade	2023-2024

Typ av tillsyn	RK/ BKL	Antal objekt	Aktivitet	Mål	Tidplan
och inventering av förorenade sediment				sediment”	
Prioriterad tillsyn					
Nedlagda gruvor			Möte med gruvbolag för att diskutera Länsstyrelsens prioritering av objekt.	Delmål åtgärder utförda 2030	2023
Granskning årsrapporter			Mest prioriterade objekten i kategorin nedlagda gruvor.		Årligen
Ansvarsutredning	2,1	1-2	Ansvarsutredning av två objekt.		2023
Initiera utredning	1	2	Initiera utredning av två prioriterade objekt		2023
Initiera åtgärd		1	Målavstämning av redan initierade åtgärder och vid behov initiera ytterligare åtgärder.	Delmål åtgärder utförda 2030	2023
Målavstämning		5	Målavstämning av fem åtgärdade objekt.	Delmål åtgärder utförda 2030	2023-2030
Händelsestyrd tillsyn					
Internremsor			Ev. kvalitetsarbete med uppföljning av nedlagd tid.		Mäta 2023, utvärdera 2024

7. Resursbehov

Av Länsstyrelsen i Västerbottens tillsynsobjekt bedöms att 43 är återkommande och 72 är inkommande tillsynsobjekt enligt Miljösamverkan Sveriges modell för behovsutredning² (se tabell 4). Kategorin återkommande tillsynsobjekt omfattar prioriterade förorenade områden och kategorin inkommande tillsynsobjekt omfattar ej prioriterade förorenade områden. Prioriterade förorenade områden omfattar alla objekt i riskklass 1 eller 2 samt även vissa ej riskklassade objekt med BKL 1 eller 2. Länsstyrelsens egeninitierade tillsyn riktas främst mot återkommande tillsynsobjekt medan tillsyn av inkommande tillsynsobjekt är av händelsestyrd karaktär.

De återkommande tillsynsobjekten kan delas in i nedanstående tre underkategorier beroende på hur tidsomfattande tillsynen fram till 2050 bedöms vara:

- Omfattande: 150 persondagar
- Relativt omfattande: 75 persondagar
- Ej omfattande: 25 persondagar

Fördelningen av Länsstyrelsen i Västerbottens tillsynsobjekt mellan kategorier och status framgår i tabell 4.

Tabell 4 Fördelning av länsstyrelsens tillsynsobjekt enligt Miljösamverkan Sveriges modell för behovsutredning.

Typ av tillsynsobjekt	Status: nedlagd	Status: i drift	Status: ej bedömt	Summa
Återkommande - omfattande	3	4	-	7
Återkommande - relativt omfattande	6	5	-	11
Återkommande- ej omfattande	12	6	7	25
Inkommande	-	-	72	72
Totalt	21	15	79	115

Behovet av tillsyn räknas fram genom att det totala tillsynsbehovet fördelas jämnt över kvarvarande år fram till 2050. Detta kan dock ge en något missvisande bild eftersom det i praktiken behövs mer och större insatser de närmaste åren för att hinna bli klara till år 2050. Behovsutredningen kan därför visa ett lägre behov av

² Miljösamverkan Sverige, Modell för behovsutredning, 2019-06-28

tillsyn än vad som egentligen behövs när man endast räknar behov per objekt. Tillsynsbehovet kommer även att minska successivt ju närmare 2050 vi kommer.

Sammantaget uppskattas det årliga tillsynsbehovet för återkommande objekt vara ca 90 dagar per år fram till 2050. För att bättre spegla behovet av större tillsynsinsatser i närtid har ett behov avsatts för avgränsade insatser de närmsta åren. Behovet utgör 300 dagar per år under en treårsperiod och utgör en temporär ökning som kan komma att revideras i kommande behovsbedömningar beroende på de planerade tillsynsinsatserna. Utöver återkommande tillsynsobjekt och avgränsade insatser bedöms behovet för inkommande objekt vara ca 20 dagar per år. Sammanfattningsvis uppgår tillsynsbehovet till 445 dagar per år fram till 2026 vilket innebär ett behov av 2,8 årsarbetskrafter.

8. Kompetens

EBH-handläggarna har specifik kunskap om förorenade områden och tillsynsprocessen i kravställande från utredning till åtgärd. EBH-handläggare förväntas även ha tillräcklig kunskap för att kunna vägleda kommunernas miljöinspektörer inom ämnesområdet. En förutsättning för detta är en kontinuerlig kompetensutveckling och att identifiera kommande behov av att öka kunskap när det till exempel uppdragas en ny sorts föroreningsproblematik.

Kompetensutveckling sker löpande och är prioriterat.

Kompetens inom föroreningsspridning, övervakning av miljötillstånd och verksameters miljöpåverkan finns även på andra håll inom länsstyrelsen såsom inom miljöanalysenheten.

Bilagor

Bilaga 1 Återkommande prioriterade objekt, riskklass 1

Prioritetslista (ja/nej)	ID (EBH- stödet)	Objekt	Kommun	Primär bransch	RKL	Ansvarig	Fas	Drift	Vattenförekomst
Ja (1)	139722	Rönnskärsverken (fem objekt i RK 1)	Skellefteå	Primära metallverk	1	Ja	Delåtgärd	Ja	Simpan, Skelleftebukten, Skelleftehamnsfjärden (Kallholmsfjärden)
Ja (2)	138413	Blaikengruvan	Sorsele	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Nej	Åtgärd	Nej	Storjuktan
Ja (4)	138063	Maurliden	Norsjö	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Delåtgärd	Ja	Maurbäcken
Ja (5)	195474	Hornträsket sediment	Lycksele	Sediment BKL 1	1	Delvis ansvar	Förstudie	Nej	Hornträsket
Ja (6)	139359	Rävlidmyrgruvan	Lycksele	Gruva och upplag	1	Ja	Åtgärd	Ja	Hornträsket

Prioritetslista (ja/nej)	ID (EBH- stödet)	Objekt	Kommun	Primär bransch	RKL	Ansvarig	Fas	Drift	Vattenförekomst
		1&2		– sulfidmalm, rödfyr					
Ja (7)	191766	Bolidens anrikningsverk	Skellefteå	Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Delåtgärd	Ja	Brubäcken
Ja (8)	139356	Kristinebergsgruvan	Lycksele	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Delåtgärd	Nej	Vormbäcken
Ja (9)	139419	Svartlidengruvan	Lycksele	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Huvudstudie	Ja	Paubäcken
Ja	137945	Träbiten AB	Robertsfors	Träimpregnering	1	Nej	Förstudie	Nej	Dalkarlsån
Ja	138029	Rutselgruvan	Norsjö	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Förstudie	Nej	Malån

Prioritetslista (ja/nej)	ID (EBH- stödet)	Objekt	Kommun	Primär bransch	RKL	Ansvarig	Fas	Drift	Vattenförekomst
Ja	138032	Uddengruvan	Norsjö	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Delåtgärd	Nej	Rengårdsdammen
Ja	138142	Näslidengruvan	Malå	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Nej	Delåtgärd	Nej	Slybäcken
Ja	138352	Svärtrräskgruvan	Storuman	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Åtgärd	Ja	Gunnarbäcken
Ja	192870	SCA Obbola fiberbank	Umeå	Massa och pappersindustri	1	Ja	Huvudstudie	Nej	Österfjärden
Ja	139637	Tippen Boliden	Skellefteå	Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Förstudie	Ja	Klintforsån
Ja	139546	Kankbergsgruvan	Skellefteå	Gruva och upplag - Sulfidmalm,	1	Ja	Delåtgärd	Nej	Bastuträsket

Prioritetslista (ja/nej)	ID (EBH- stödet)	Objekt	Kommun	Primär bransch	RKL	Ansvarig	Fas	Drift	Vattenförekomst
				rödfyr					
Ja	138158	Storlidengruvan	Malå	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Delåtgärd	Nej	Skäppträskån
Ja	138033	Holmtjärnsgruvan	Norsjö	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Delåtgärd	Nej	Alträskån
Ja	138138	Adakgruvan	Malå	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	1	Ja	Delåtgärd	Nej	Rudtjebäcken
Ja	139547	Gillervätnet	Skellefteå	Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr	1	Delvis	Delåtgärd	Nej	Brubäcken
Ja	138038	Kedträskgruvan	Norsjö	Gruva och upplag - Sulfidmalm,	1	Ja	Delåtgärd	Nej	Rengårdsdammen

Prioritetslista (ja/nej)	ID (EBH- stödet)	Objekt	Kommun	Primär bransch	RKL	Ansvarig	Fas	Drift	Vattenförekomst
				rödfyr					

Bilaga 2 Återkommande prioriterade objekt, riskklass 2

Prioritets- lista (ja/nej)	ID (EBH- stödet)	Objekt	Kommun	Primär bransch	RKL	Ansvarig	Fas	Drift	Vattenförekomst
Nej	139548	Björkdalsgruvan	Skellefteå	Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr	2	Ja	Förstudie	Ja	Lillträskbäcken
Nej	188369	Fäboliden provgruva	Lycksele	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	2	Ej utrett	Inventering	Ja	Öreälven
Ja	139360	Hornträskgruvan	Lycksele	Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr	2	Ja	Delåtgärd	Nej	Hornträsket
Nej	138141	Kimhedengruvan	Malå	Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr	2	Ja	Delåtgärd	Nej	Vormbäcken
Ja	137694	Masonite	Nordmaling	Fiberskivetillverkning	2	Ej utrett	Inventering	Nej	Nordmaling- fjärden
Nej	137948	Norrlandsgjuteriet	Robertsfors	Järn- och lätmetallgjuterier	2	Ej utrett	Delåtgärd	Ja	Rickleån
Nej	138358	OK-depå Sorsele	Sorsele	Oljedepå	2	Ej utrett	Inventering	Nej	Vindelälven

Prioritets- lista (ja/nej)	ID (EBH- stödet)	Objekt	Kommun	Primär bransch	RKL	Ansvarig	Fas	Drift	Vattenförekomst
Nej	138039	Petiknäsgruvan	Norsjö	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	2	Ja	Delåtgärd	Nej	Rengårdsbäcken
Ja	138139	Rakkejaurgruvan	Malå	Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr	2	Ja	Delåtgärd	Nej	Skäppträskån
Ja	139549	Renströmsgruvan/ kommunal deponi	Skellefteå	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	2	Delvis	Förstudie	Gruva ja. Deponi nej.	Skellefteåälven
Nej	138144	Ruttjebäcken	Malå	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	2	Ja	Delåtgärd	Nej	Ruttjebäcken
Nej	139357	Rävlidengruvan	Lycksele	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	2	Ja	Delåtgärd	Nej	Vindelälven
Nej	140158	Rönnskär delområde 2	Skellefteå	Primära metallverk	2	Ja	Huvud- studie	Ja	Skelleftebukten
Nej	140163	Rönnskär delområde 7 –	Skellefteå	Primära metallverk	2	Ja	Huvud-	Ja	Skelleftehamns-

Prioritets- lista (ja/nej)	ID (EBH- stödet)	Objekt	Kommun	Primär bransch	RKL	Ansvarig	Fas	Drift	Vattenförekomst
		Hamnen					studie		fjärden (Kallholms- fjärden)
Nej	138799	SCA Packaging Obbola	Umeå	Massa och pappersindustri	2	Ja	Delåtgärd	Ja	Österfjärden
Ja	138547	Stekenjokk (exkl damm)	Malå	Gruva och upplag - Sulfidmalm, rödfyr	2	Ja	Delåtgärd	Nej	Tjallingenjukke
Nej	138035	Åsengruvan Östra mellersta	Norsjö	Gruva och upplag – sulfidmalm, rödfyr	2	Ja	Delåtgärd	Nej	Karsbäcken